

Läkare mot kärnvapen

Informationsblad – Svenska Läkare mot Kärnvapen (SLMK)
Newsletter – The Swedish Section of IPPNW, International Physicians for the Prevention of Nuclear War

Nr 92 MARS 2003

"CHEERS FOR PEACE"

Protester mot Irak-kriget i USA

Läs Claes Andreassons artikel på sidan 10.

Summary in English

The impending war on Iraq casts its shadow over this number of LMK. Our chairman in his leading article points to the statements from US and Great Britain leaders, including nuclear weapons as an option in the coming war. This in itself is a serious violation of international law, increasing the risk of nuclear proliferation.

The protests in the US against the war are reflected in an article by Claes Andreasson – “Cheers for Peace”.

“Nuclear weapons issues in our time” was the title of a recent seminar in Stockholm. The following topics were discussed: what lawyers can do about nukes; security problems regarding nuclear material in former Soviet Union;

historical and current aspects on nuclear weapons production; the Human factor. And a representative from The Swedish Foreign Office discussed Swedish commitment in nuclear disarmament.

Finally, don't miss the story of an eyewitness to the Semipalatinsk nuclear tests in the cold war period!

JAN LARSSON,
ULF KÖNIG

SLMK – presentation

Läkare mot kärnvapen är en kvartalstidskrift som utges av föreningen **Svenska läkare mot kärnvapen (SLMK)** och som har ca 8 000 läkare, tandläkare, sjuksköterskor, veterinärer, stödmedlemmar, bibliotek m fl som prenumeranter. SLMK har ca 5 000 svenska läkare, medicinstudenter och stödpersoner som medlemmar och är den svenska grenen av **International Physicians for the Prevention of Nuclear War (IPPNW)** med ca 150 000 läkare i ca 50 länder som medlemmar. SLMK och IPPNW är politiskt och religiöst obundna organisationer med målet att avskaffa kärnvapnen genom att sprida saklig information om kärnvapnens medicinska effekter. IPPNW har huvudkontor i Boston och leds av tre ordföranden (“Co-presidents”) från öst och väst.

Författaranvisningar

Redaktionen välkomnar manuskript som behandlar SLMKs arbetsområde. Skriv med **dubbelt radavstånd**, max fem A4-sidor. Bidragen tas dock helst emot via e-post, gärna som bifogat Word-dokument. Det går även bra att skicka texten på diskett/cd. Bifoga gärna foton (papperskopior och diapositiv går båda bra; gärna i färg). Fäst inga gem på foton och skriv inget på dem, ej heller på baksidan – sätt istället en nummeretikett på baksidan och bifoga bildtext separat. Skicka gärna med ett foto av författaren/författarna. Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera och korta bidragen. Tiden från manusstopp till postdistribution har kortats till en månad för att tidningens innehåll ska bli färskare. Detta kräver att **tidpunkten för manusstopp iakttas strikt**.

Omslagsbilden

Claes Andreasson har bidragit med omslagsbilden. Trots sträng vinterkyla, samlas ett hundratal människor varje lördag i Fairbanks i Alaska för att protestera mot USAs krigsplaner.

Foto: Douglas Legget of the Midnight Sun United Church.

JL & UK

Utgivningsplan

Nr	Manusstopp	Distribution
93	1/5 -03	juni
94	1/9 -03	oktober
95	10/11 -03	december
96	1/2 -04	mars

SLMK

Svenska Läkare mot Kärnvapen

Informationsblad nr 92, mars 2003
ISSN: 1400-2256 Upplaga: ca 6 000 ex

Ansvarig utgivare:
Jan Larsson
Linnégatan 2 G
753 32 UPPSALA
Tel 018-14 62 12
E-post:
jan.larsson@slmk.org

Red för detta nr:
Jan Larsson och
Ulf König

Tryckeri:
Luleå Grafiska
Luleå

Utskrift & grafisk formgivn:
A Stenbergs Text & Form AB
Box 52
590 70 LJUNGSBRO
Tel: 013-651 81
Fax: 013-666 60
E-post: anita.stenberg@slmk.org

Manusstopp för nästa nr (93): 1 maj 2003
Manus till nästa nr skickas till: Jan Larsson (adress ovan)
Prenumerationsärenden handläggs av kansliet i Perstorp, adr se sid 3.

Tryckt på miljögodkänt papper.

SLMKs ordförande

Gunnar Westberg
Solbänksgratan 9
413 19 Göteborg
Tel + Fax: 031-82 63 92 (b)
Tel även: 031-82 86 92 (b)
Tel: 031-342 25 16 (a)
Tel: 031-342 10 00 pers.sök (a)
E-post:
gunnar.westberg@slmk.org

Kanslichef

Klas Lundius
Häkantorpsmölle
284 91 Perstorp
Tel: 0435-351 58
Fax: 0435-353 27
Mobil: 070-520 83 58
E-post:
klas.lundius@slmk.org

Information & media

Lars G Lindskog
Magasinsgratan 8
712 60 Grythyttan
Tel: 0591-144 90
Fax: 0591-144 96
Mobil: 070-668 70 34
E-post:
lars.g.lindskog@slmk.org

Läkarfonden för
Förebyggande av
Kärnvapenkrig
Postgiro: 90 10 90 – 1

Medlemsavgift 2003:
275 kr resp 100 kr (stud),
sätts in på pg 90 10 90 – 1
Prenumeration på "Läkare
mot kärnvapen" ingår.

SLMKs hemsida:
<http://www.slmk.org>

IPPNW:s hemsida:
<http://www.ippnw.org>

Att hota med kärnvapen Ledarsida – Gunnar Westberg	4
Pressmeddelande från Svenska läkare mot kärnvapen	5
Sverige och NATO Ett inlägg av Frida Sundberg	6
Vardagen i ett provsprängningsområde Nelli Filippova, ett ögonvittne till provsprängningarna i Semipalatinsk under kalla krigets period, berättar sakligt och skakande	7
"Brott mot sunt förnuft" Uttalande om Bushs missilförsvar av en kritisk röst. Claes Andreasson har samlat in synpunkter i en annars föga debatterad fråga	8
Cheers för fred Trots medias tystnad om protesterna runt om i världen, samlas man på många platser i USA för att protestera mot ett eventuellt krig i Irak. Claes Andreasson har varit bl a i Fairbanks i Alaska.	10
KÄRNVAPENFRÅGOR I VÅR TID Nätverket för kärnvapenedrustning ordnade ett möte om det den 8 februari i Stockholm. Några av föredragen refereras här	12
Vad kan vi göra åt kvarvarande kärnvapen i f.d. Sovjetunionen? Lars van Dassen	12
Kärnvapenteknik – från Manhattanprojektet till dagens ororshärdar Johan Swahn	13
"The public conscience in action" George Farebrother	14
UD:s arbete med kärnvapenedrustning Anna Hammarlund	14
Jurister mot Kärnvapen: Haagdomstolens yttrande ett starkt stöd i kampen mot kärnvapen Stig Gustafsson	15
USA hotar att flytta militär och utrustning närmare ryska gränsen Lars G Lindskog	16
SLMK besökte UD Leonore Wide berättar om besöket som hon gjorde tillsammans med två andra medlemmar ur SLMK Stockholm	16
Internationell utblick Redaktör Inge Axelsson	17
Kallelse till SLMKs vårmöte i Stockholm den 26 april	18
SLMKs styrelse 2002–2003	19
BAKSIDAN Om en ledare i British Medical Journal	20

Att hota med kärnvapen

När detta skrivs har kriget i Irak ännu inte brutit ut. Jag hoppas att det gäller även när Du läser.

Det har inte uppmärksammats mycket att i kriget hotar Storbritannien och USA att anfälla Irak med kärnvapen. Detta hot är olagligt, bryter avtal och ökar riskerna för kärnvapenspridning till nya länder och till terrorister. Var är protesterna från den svenska regeringen? Var är folket?

Under femtio år efter bomberna mot Hiroshima och Nagasaki sågs kärnvapen enbart som avskräckningsmedel, inte som vapen som man verkligen kunde använda. Att använda atomvapen innebar att inbjuda till MAD, Mutual Assured Destruction, Ömsesidig säker förstörelse. Efteråt vet vi hur nära vi verkligen var vid några tillfällen, särskilt vid Kubakrisen. Men ingendera sidan tog det sista steget ut i avgrunden. Vi hade tur.

Varje anfall med eller hot om anfall med kärnvapen strider mot internationell lag, har den internationella domstolen i Haag enhälligt slagit fast. I icke-spridningsavtalet NPT har kärnvapenmakterna åtagit sig att avskaffa alla sina kärnvapen. Vidare har bl a USA och Storbritannien i uttalanden i säkerhetsrådet förbundit sig att inte använda kärnvapen mot icke-kärnvapenländer. USA har tydligt upprepat denna utfästelse, medan Storbritannien har varit mera tvetydigt och förblivit så.

Trots dessa avtal och trots internationell lag hotar USA alltmer oförtäckt med att använda kärnvapen "när USA,

våra trupper eller våra allierade blir anfallna med massförstörelsevapen eller i vissa andra oväntade militära situationer" som det heter i Nuclear Posture Review. Kärnvapnen fick en ännu tydligare ställning som "användbara vapen" i den s k NSPD 17, National Security Presidential Directive #17 från 14/9 2002. Kärnvapen skulle kunna användas t ex mot "ondskans axelmakter". Till exempel Irak. Någon militär motivering har inte lämnats.

Storbritannien har förblivit mera tvetydigt i sina uttalanden. Försvarsministern Geoff Hoon förklarade i underhuset i mars 2002 att "vi är beredda att använda kärnvapen när förhållandena är de rätta". Nyligen fick Tony Blair frågan igen om England var berett att använda kärnvapen och svarade med att "vi utesluter ingen option".

Samtal vi i SLMK haft med ryska beslutsfattare har gett beskedet att ur rysk synpunkt gäller fortfarande MAD. Om något stormakt, som NATO eller USA, anfäller Ryssland och landets överlevnad är hotat, måste hotet finnas att Ryssland använder sina strategiska kärnvapen, i fullt medvetande om att det innebär att både Ryssland och USA och kanske hela den mänskliga civilisationen utrotas. "Kärnvapen är den enda trovärdiga delen i den ryska militärmakten" har man sagt oss.

Bush och Blair gör med sitt kärnvapenhot en kraftfull insats för kärnvapenspridning till flera länder, och slut-

ligen också till terroristorganisationer. När man säger att "vi behöver kärnvapen för vårt försvar", hur mycket mer behöver då inte länder med långt svagare militärmakt dessa vapen. I många länder förs en mer eller mindre öppen diskussion om att starta ett kärnvapenprogram. Detta sker t ex i Egypten, Algeriet, Iran, Japan, Taiwan. USA:s benägenhet att anfälla Irak, som inte har kärnvapen, men försiktighet mot Nordkorea som kanske kan vedergälla med kärnvapen är en lektion som många länder tar till sig. Den som skall stå emot USA måste ha kärnvapen.

Inget land skulle ha så mycket att vinna på kärnvapens totala avskaffande som USA. Endast kärnvapen utgör ett seriöst militärt hot mot hemlandet. Om kärnvapen avskaffas blir USA:s militära dominans av världen total. Hur övertygar man amerikanerna om detta? Själv föredrar jag naturligtvis en kärnvapenfri värld under amerikansk dominans framför en värld där kärnvapen finns spridda i många länder. USA:s världsherravälde skulle vara övergående, kärnvapenkrigets följder irreversibla.

Det är synnerligen anmärkningsvärt att den svenska regeringen inte kritiserat kärnvapenmakternas olagliga hot. Det vore rimligt att stats- eller utrikesministern begärde att Blair och Bush tar avstånd från dessa uttalanden. Sverige är inte med i NATO och bör utnyttja denna frihet. Regeringens tystnad strider mot den politik alla svenska regeringar fört, att internatio-

nell lag skall gälla alla, även stormakter, och att kärnvapen skall avskaffas.

Orsaken till regeringens tystnad är i hög grad folkets tystnad. Det ger inte många röster att predika mot kärnvapen idag. De flesta yngre människor vet mycket litet om kärnvapenkrigets

konsekvenser. Uppgiften för IPPNW och SLMK är och förblir att förhindra kärnvapenkrig genom att informera om kärnvapenkrigets medicinska konsekvenser. Vi, och andra föreningar för en kärnvapenfri värld, måste ta nya tag.

Ett bra verktyg har vi i Lär om Kärnvapen, på vår hemsida <<http://www.slmk.org>>. Se efter själv, och visa andra, både ungdomar och kolleger! På't igen!

GUNNAR WESTBERG
gunnar.westberg@slmk.org

22 oktober 2002

Pressmeddelande från Svenska Läkare mot kärnvapen

Svenska läkare mot kärnvapen kräver att den svenska regeringen protesterar mot den amerikanska regeringens hot om att använda kärnvapen mot Irak och varnar för att ett krig i Mellanöstern kan komma att innebära att Israel detonerar atomvapen.

Varje anfall eller hot om anfall med kärnvapen strider mot internationell lag enligt ett enhälligt utslag av den internationella domstolen i Haag. Den amerikanska försvarsledningen anger likväl att man inte utesluter att man använder kärnvapen vid ett anfall mot Irak. Detta uttalande är olagligt och strider dessutom mot upprepade förklaringar från USA:s representanter i FN:s säkerhetsråd att landet inte avser att använda kärnvapen mot länder som inte själva har kärnvapen.

USA planerar rimligtvis inte att verkligen detonera kärnvapen i detta krig. Kärnvapen är militärt oanvändbara. Den amerikanska försvarsministerns hot förefaller oss uttrycka en brist på respekt för internationell lag och internationella avtal. Det vore önskvärt att den amerikanska presidenten tar avstånd från dessa uttalanden, som dessutom är skadliga för USA:s egna säkerhetsintressen. Om USA anser sig behöva hota med kärnvapen, hur mycket större anledning har då inte andra länder, med ofantligt lägre militär kapacitet, att anskaffa avskräckande kärnvapen. USA:s hot ökar risken för spridning av kärnvapen till allt fler länder och kanske terroristgrupper.

I enlighet med den långsiktiga svenska politiken att arbeta för en kärnvapenfri värld bör den svenska regeringen protestera mot detta kärnvapenhot från den amerikanska administrationen, i FN och vid direkta kontakter med de amerikanska ledarna.

Irak disponerar för närvarande inte några kärnvapen. Därom tycks både experter och de politiska ledarna i USA och Storbritannien vara eniga. Det är mindre klart hur långt Irak kommit i arbetet med att tillverka kärnvapen. Att döma av uttalanden från oberoende experter finns i Irak kunskap och förmåga att inom några år tillverka ett begränsat antal kärnvapen, förutsatt att man får tillgång till plutonium eller vapenuran. Tillräckliga mängder för tillverkning av flera atombomber finns bara i de länder som själva har kärnvapen. Dessa länder torde för närvarande alla ha ett starkt intresse av att hindra att Irak tillverkar kärnvapen. Efter ett anfall mot Irak är det möjligt att attityden i något av dessa länder ändras.

Under det förra kriget avfyrades från Irak missiler mot Israel. Ett syfte kan ha varit att provocera Israel till en motattack. Ett anfall mot Irak kan leda till ett nytt stort krig i Mellanöstern, Israel kan dras med och kan komma att använda sina kärnvapen. Ett mycket stort antal människor skulle dödas eller skadas av kärnvapenexplosionens direkta effekter. Ännu flera skulle dödas av strålningens sena effekter, av skadorna på miljön, av svält och epidemier i flyktingströmmar undan det förgiftade området.

Alla kärnvapenländer måste uppfylla sina åtaganden att fullständigt avskaffa sina kärnvapen. Kärnvapenmonopolet är instabilt. Allt fler länder kommer att skaffa kärnvapen, om inte kärnvapenländerna själva tar sitt ansvar.

För Svenska läkare mot kärnvapen

Gunnar Westberg
ordförande

Sverige och NATO

Sedan lång tid tillbaka har det varit en allmänt spridd uppfattning att vi i Sverige inte skall ha kärnvapen som en del i vårt militära försvar. Ingen har öppet ifrågasatt detta. Svenska politiker och diplomater har arbetat aktivt för kärnvapenedrustning runtom i världen. Nu riskerar vi genom en eventuell NATO-anslutning att dra på oss det politiska och moraliska medansvaret för kärnvapenvansinnet.

Allt oftare görs utspel om att Sverige bör gå med i NATO. Om detta i sig har SLMK naturligtvis ingen åsikt. Problemet är att NATO är en organisation som bygger sin försvarsdoktrin på innehavet av kärnvapen. Det är ett obehagligt faktum som förespråkare för en svensk NATO-anslutning ofta väljer att förtiga.

Kärnan i NATO är paragraf fem i Washingtonfördraget, där medlemsstaterna lovar att bistå varandra i händelse av att de blir angripna. Det liknar de tre musketörernas ”en för alla, alla för en”. Ingenting sägs exakt om vad de skall göra för varandra, varje stat måste besluta själv hur mycket de vill och kan göra just i den inträffade situationen. Hela grunddokumentet omfattar endast 14 punkter och lämnar många frågor öppna.

Med ojämna mellanrum samlas NATO-dignitärer och formulerar försvarsdoktriner. Senast skedde detta i Washington i april 1999 (”Washingtonstrategin”). I 65 punkter avhandlas NATOs nuvarande strategi. Tre av dessa handlar om kärnvapenstyrkorna och gör helt klart att kärnvapnen är en viktig del av hela säkerhetskonceptet. Punkt 63 lyder så här:

A credible Alliance nuclear posture and the demonstration of Alliance solidarity and common commitment to war prevention continue to require widespread participation by European Allies involved in collective defence planning in nuclear roles, in peacetime basing of nuclear forces on their territory and in command,

control and consultation arrangements. Nuclear forces based in Europe and committed to NATO provide an essential political and military link between the European and the North American members of the Alliance. The Alliance will therefore maintain adequate nuclear forces in Europe. These forces need to have the necessary characteristics and appropriate flexibility and survivability, to be perceived as a credible and effective element of the Allies' strategy in preventing war. They will be maintained at the minimum level sufficient to preserve peace and stability.

Har NATO kärnvapen? Formellt inte, kärnvapnen tillhör respektive stat. De ägs helt och hållet av USA, Storbritannien och Frankrike. De handlar både om taktiska och strategiska kärnvapen, som finns utplacerade i flera av alliansens medlemsländer. I paragraf 63 sägs klart ut att trovärdigheten i kärnvapenförsvaret förutsätter att ett flertal av de europeiska länderna aktivt deltar i planeringen av kärnvapenförsvaret och härbärgerar kärnvapnen.

Många NATO-anhängare pekar på den klausul som Norge har, att slippa ha atomvapen på sitt territorium i fredstid. Men vad gäller i krigstid? Frågan kompliceras också av att gränsen mellan fred och krig inte längre är lika skarp. Norge är delansvarigt för NATOs kärnvapeninnehav. Deras undantag görs möjligt av att andra har vapnen åt dem. Ett vanligt argument är att NATOs kärnvapeninnehav en-

dast är ett politiskt hot. Man har dem liksom bara att skramla med. Men att hytta med en kniv i ett slagsmål är väl också att använda den? Eller att lyfta en pistol vid ett rån?

Ibland antyds det att det svenska ivrandet för kärnvapenedrustning skulle vara hyckleri då vi ändå ”tryggt” (!!?)

befunnit oss under det amerikanska kärnvapenparaplyet sedan lång tid tillbaka. Men så länge vi själva inte valt att ansluta oss till NATO och sagt ”ja, vi vill vara med i detta, vi vill ansluta oss till möjligheten att försvaras med kärnvapen”, så länge vi inte gjort det kan vi inte hållas politiskt och moraliskt ansvariga för kärnvapenförsvaret.

Det finns de som säger att om vi går med i NATO kan vi påverka kärnvapenstrategin inifrån och inte bara ställas inför fullbordat faktum. För mig förefaller detta osedvanligt naivt. Våra danska och norska systerföreningar har upprepade gånger återgett hur svårt det är att effektivt verka mot kärnvapen i ett NATO-anslutet land.

Således uppfattar jag NATOs kärnvapenstrategi som en absolut kontraindikation mot ett eventuellt svenskt NATO-medlemskap! Jag tycker att det är en viktig uppgift för SLMK att se till att man i NATO-debatten även tar upp kärnvapenfrågan. När NATO avskaffat sina kärnvapen kan frågan om ett ev. svenskt medlemskap kanske komma i ett annat läge ...

FRIDA SUNDBERG
Östersund
frida.sundberg@slmk.org

NATOs fördrag och doktriner finns på <www.nato.int>

Vardagen i ett provsprängningsområde

Nelli Jonasson-Filippova är infektionsläkare med lång klinisk erfarenhet. Hon bodde i 40 år i Semipalatinsk nära ett provsprängningsområde för kärnvapen. Nelli Jonasson-Filippova, som kom till Sverige för sju år sedan, deltog i SLMKs senaste styrelsemöte. Här berättar hon om hur hon upplevde provsprängningarna.

Semipalatinsk är en gammal stad med ca 380 000 invånare. Den grundades 1718 vid floden Irtysh och är idag centrum för ett län, som har en yta på ca 180 000 km². Länet gränsar i norr till Altai-området, i öst till Kina samt i syd och väst till andra län i Kazachstan. Landskapet är en finsandstäpp och klimatet är uttalat kontinentalt med nästan ständigt sydvästliga vindar. Vindarna har bidragit mycket till att radioaktiva isotoper har spritts över stora områden.

Sammanlagt genomfördes 470 provsprängningar från 1949 till 1990. Av dessa utfördes 133 i atmosfären och på marken, men från 1965 gjordes bara underjordiska provsprängningar. Allt var hemligt under lång tid men vi som bodde där upplevde dessa provsprängningar och visste vad det rörde sig om. De hade olika styrka och upplevdes därför på olika sätt: ibland kändes de mycket men ibland inte alls.

Jag vill beskriva en sprängning som ägde rum 1951. Jag gick i första klass i grundskolan. En dag kände jag plötsligt ett mycket starkt tryck i öronen, allt började röra sig och fönsterrutorna började falla sönder. Det var tur att det hände på rasten och att eleverna inte var i klassrummen, annars skulle många barn ha skadats. I staden och på många företag skadades många människor. Dessutom råkade många hus i brand. På den tiden värmdes nästa alla hus med öppna ugnar och många av dessa gick sönder på grund av den starka tryckvågen. Efter denna händelse meddelade alltid myndighe-

terna i förväg datum och klockslag för planerade sprängningar.

För att förhindra att fönsterrutorna krossades klistrade man pappersremсор i kors över dem. Det påminde mycket om krigstiden. Provsprängningarna började genomföras på helgdagarna och man rekommenderade alla medborgare att gå ut ur sina hus under sprängningen. Efter 1965 när man började med underjordiska sprängningar, blev det färre allmänstörningar, men vi kände ändå, när de ägde rum. Särskilt kändes det när man befann sig inomhus. Då började allt gunga – taklampor, bord och stolar. Glas och porslin klirrade i vitrinskåpen och det knakade i väggarna. Det pågick i en till två minuter.

Trots att dessa upplevelser var mycket korta, var skadorna av radioaktiviteten på invånarna svåra. De yttrade sig i allvarliga sjukdomar såsom blodcancer, sköldkörtelcancer, genetiska störningar och missbildningar hos nyfödda barn samt svår anemi hos gravida kvinnor. Frekvensen dödfödda barn ökade kraftigt. Blödningar i samband med förlossning, ibland svåra, ledde till att mördramortaliteten ökade kraftigt. Man märkte också mutationsförändringar i flora och fauna.

Enligt professor Sjochet från Altaiska Medicinska Universitetet, drabbades 80 % av nyfödda av skador på centrala nervsystemet, såsom hydrocefalus och förlamningar. Hämolytisk ikterus med olika komplikationer observerades hos 15–30 % av alla nyfödda. På 1980-talet började fler och fler

barn födas med immunstörningar, som de fått från sina föräldrar, särskilt på modernet. Barnen hade förändringar i immunglobuliner, i HLA-systemet och av cellmembraner.

I Semipalatinsk testområde bor nu människor som utsatts för olika doser av radioaktivitet – från 0,1 rem till 100 rem. Från 1963 räknades en rem som biologiskt ekvivalent till en rad; en rem lika med 0,01 joule/kg. Även om dessa människor inte har några besvär nu, kan man inte garantera att de är friska till hundra procent, och inte heller att nästa generation inte kommer att drabbas av genetiska störningar.

Under alla de år då sprängningarna ägde rum i Semipalatinskområdet, fanns ett speciellt forskningsinstitut med både laboratorier och kliniska avdelningar. Där arbetade läkare, fysiker, kemister och biologer, som undersökte människor samt växt- och djurliv, som drabbats av radioaktiviteten. Strålningsskadade människor observerades och behandlades på kliniska avdelningar. Många av dem skickades till Moskva för fortsatt behandling där. Institutet finns fortfarande i Semipalatinsk för att observera och undersöka tidigare, nuvarande och kommande generationer.

Det som skedde i Semipalatinsk visar på ett övertygande sätt att kärnvapen är det största hotet mot mänskligheten. Därför måste man kämpa mot provsprängningar av kärnvapen och för ett totalt avskaffande av kärnvapen på vår planet.

NELLI JONASSON-FILIPPOVA

”Brott mot sunt förnuft”

Tjugo missiler i Alaska och Kalifornien. Lika många robotar till havs. Uppgraderade radarstationer i Storbritannien och på Grönland. I mitten av december levde George Bush upp till sitt kampanjlöfte och sjösatte sitt nationella missilförsvar. Bara en vecka efter det senaste misslyckade testet.

Vid den gamla armébasen Fort Greely i Alaskas inre finns redan sex silos på plats. I slutet av nästa sommar kommer de första robotarna i det nya amerikanska missilförsvaret att placeras ut. Året därpå ska ytterligare tio silos stå klara.

”De allra flesta i Alaska stödjer konstruktionen vid Fort Greely,” säger Michael Welsh i aktionsgruppen *No Nukes North*. ”Trots att många tvivlar på att systemet kommer att fungera, är de positiva. Skälet? Nya jobb!”

Arbetet vid armébasen inleddes sommaren 2001 och har redan medfört ett ekonomiskt uppsving för bygden, liksom hundratals nya arbetstillfällen.

”Presidentens tillkännagivande kom inte som någon större överraskning. De allra flesta av oss hade sedan länge insett att den så kallade ”testanläggningen” vid Fort Greely bara var en förevändning för att hålla igång flödet av pengar till försvarsindustrin, och att garantera missilförsvarets legitimitet,” säger Michael Welsh.

Andra kritiker av missilförsvaret ser beslutet att sjösätta programmet som en uppföljning av presidentens tidigare vallöften. ”Ända sedan kampanjen för tre år sedan har vi vetat att George Bush ville skapa ett nationellt missilförsvar. Därför kom beskedet, om än beklagansvärt, inte som någon stor överraskning,” säger David Krieger vid *Nuclear Age Peace Foundation* i Kalifornien.

”Det här landet styrs av krigsivrare, som söker en militär världsdominans. Det här är bara en del av deras plan,” fortsätter David Krieger. ”Jag tror att de ser missilförsvaret om ett sätt att avskräcka andra nationer, även om systemet inte fungerar.”

Missilförsvar en icke-fråga

Debatten om missilförsvaret har i det närmaste uteblivit, både i media och i den amerikanska kongressen. ”Vi saknar ledare med visioner, modiga politiker som bryr sig om framtiden,” säger David Krieger.

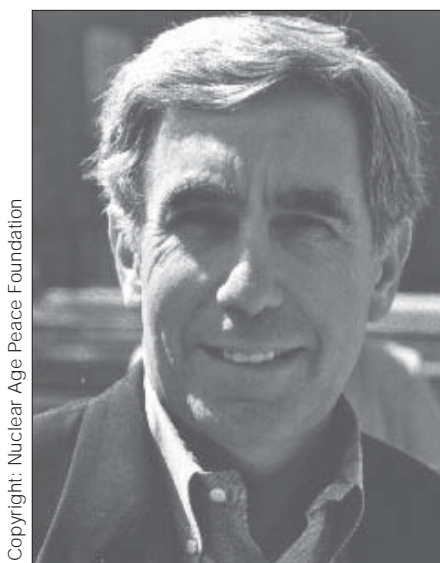

Foto: Department of Defense, USA

En attackrobot avfyras från Kwajaleinatollen för att slå ut en tänkt fiendlig missil i december 2001.

”Kongressens demokrater är efter förra höstens val i numerärt underläge, och inför ett eventuellt krig i Irak är de oroliga att de ska framstå som svaga när det gäller försvarsfrågor,” tillägger Theresa Hitchens på *Center for Defense Information (CDI)*. ”Möjligen kan det bli litet debatt i kongressen när kostnaderna börjar dra i höjden, inte minst om den amerikanska ekonomin fortsätter att vara svag.”

Den demokratiska presidentkandidaten Joseph Lieberman har redan givit sitt fulla stöd till president Bushs missilförsvar, medan hans partikollega, senator Carl Levin, tidigare ordförande i senatens försvarsutskott påpekar att det är ett ”brott mot sunt förnuft att sjösätta ett system innan det testats och visat sig fungera.”

Copyright: Nuclear Age Peace Foundation

David Krieger, chef för fredsorganisationen *Nuclear Age Peace Foundation* i Kalifornien.

”Missilförsvaret är en politisk icke-fråga,” fastslår Loren Thompson på den partipolitiskt obundna, men konservativa tankesmedjan *Lexington Institute*. ”Efter traumat den 11 september bryr sig den amerikanska allmänheten inte om frågor som missilförsvaret. Det spelar ingen roll om en politiker röstar för eller emot det. Han eller hon kommer i vilket fall inte att förlora väljarröster.”

Det politiska ointresset gör det därför sannolikt att de extra nittio miljarder kronor som Pentagon begärt för nästa budgetår, liksom ytterligare fyrtiofem miljarder för följande år, kommer att klubbas igenom i kongressen.

”Jag är inte heller förvånad att debatten i media i det närmaste har uteblivit,” säger Michael Welsh från *No Nukes North*. ”Det har förekommit en del artiklar om att systemet inte kommer att fungera, att fiendestationer kan slå ut det med enkla motåtgärder och lockbeten, och att det kommer att kosta enorma summor. Men jag skulle knappast karaktärisera det som seriös debatt. Jämfört med utsikten till en amerikansk invasion av Irak, och möjligheten att en sådan konflikt skulle kunna eskalera till ett tredje världskrig, måste missilförsvaret framstå som småpotatis för den elit som sätter den politiska dagordningen. Det är som om de sa till sig själva: ”Tja, om det blir ett tredje världskrig, kan vi väl lika gärna ha ett missilförsvar? Vem vet – kanske fungerar det?”

Bättre skydd av vårt land

”Under min administration kommer Förenta Staterna att vidta varje nödvändig åtgärd för att skydda våra medborgare mot vad som måhända är det allvarligaste hotet av alla; den katastrofala skada som kan bli följden av en attack från fientliga stater eller terroristgrupper beväpnade med massförstörelsevapen, och med nödvändiga vapenbärare” sa George Bush när han den 17 december förra året annonserade att han givit försvarsmministern i uppdrag att börja installera ett missilförsvar som bland annat innebär att:

- Sexton landbaserade missiler placeras vid Fort Greely i Alaska och fyra placeras vid Vandenberg flygbas i Kalifornien med början år 2004. Dessa missiler ska i första hand ha till uppgift att slå ut fientliga interkontinentala ballistiska missiler då de befinner sig mitt i sin bana mot den nordamerikanska kontinenten.
- Upp till tjugo missiler placeras på existerande Aegisjagare.
- Fraktplan utrustas med transportabla Patriot PAC-3 missiler, som i första hand används för att slå ut fientliga kort- och medeldistansrobotar.
- Nya land-, havs- och rymdbaserade sensorer utvecklas.
- En X-band Radar* utvecklas och placeras på en transportabel plattform i Stilla Havet.
- Existerande radarstationer i Storbritannien och på Grönland uppgraderas, för att öka möjligheterna till förvarning vid en fientlig missilattack. Storbritannien gav i början av februari USA sitt medgivande till att uppgradera radarstationen i Fylingdale, medan det danska folketinget först i juni väntas ta ställning till att ny hård- och mjukvara installeras vid Thulebasen på Grönland.

”Det program president Bush har sjösatt är ett litet, primitivt system, ett första steg, men det är bättre än inget,” säger Loren Thompson på *Lexington Institute*. ”Det är också viktigt att lägga märke till att missilförsvaret något ändrat inriktning. Tidigare var det i första hand ett land- och rymdbaserat system, nu kommer det i högre utsträckning att vara ett havsbaserat system. Fort Greely är numera av underordnad betydelse.”

Armébasen har hittills kallats en ”testanläggning” för ursprungligen fem missilsilos. Den officiella målsättningen var att se hur robotarna klarar det arktiska klimatet. Eftersom basen ligger nära tätbefolkat område, skulle normalt inga missiler avfyras därifrån.

”Att Fort Greely enbart skulle vara en testanläggning var bara en dimridå,”

Foto: Department of Defense, USA

Generallöjtnant Ronald Kadish vid Missile Defense Agency informerar media om innebörden av president Bush beslut att sjösätta det amerikanska missilförsvaret.

säger Theresa Hitchens på CDI. ”Det har länge stått klart att Fort Greely skulle bli en operativ bas, trots det faktum att inget ännu har fullständigt testats, och att många komponenter ligger långt efter tidsschemat.”

USA behöver hjälp

”Det är möjligt att de fem interceptmissilerna vid Fort Greely kan komma att användas i ett nödläge,” medgav överstelöjtnant Rick Lehner från *Missile Defense Agency* för Infobladet i oktober 2001. ”Men det bygger på att vi under våra tester kan visa att tekniken verkligen fungerar.”

Arton månader senare finns fortfarande många olösta tekniska problem. Det test som genomfördes bara några dagar före presidentens offentliggörande i december, misslyckades. Attackroboten lyckades aldrig frigöra sig från sin bärraket, och missade därmed den tänkta fiendemissilen med flera hundra kilometer.

”Bärraketerna är fortfarande inte fullt utvecklade för systemet,” säger överstelöjtnant Lehner nu. Han är dock optimistisk och tror att systemet kommer

*Radar (**r**adio **d**etection and **r**anging). Beroende på radiovågornas våglängd talar man om X-band, C-band, S-band, L-band med 3, 6, 12 resp 24 cm våglängd.

att fungera när det installeras i slutet av nästa sommar. "Sedan vi på presidentens order placerat ut ett större antal missiler vid Fort Greely än vad som tidigare var tänkt, är chanserna att slå ut en fientlig missil betydligt större."

Hans chef, generallöjtnant Ronald Kadish är också övertygad om att missilförsvaret är redo att sjösättas. "Fem av åtta tester av det landbase-

rade systemet har varit framgångsrika," anser han. "Testa, korrigera, testa, korrigera, det är vad vi håller på med."

Försvarsanalytiker på *Security Studies Program* vid Massachusetts Institute of Technology är av en annan uppfattning. "Ingen av de åtta landbaserade tester som hittills genomförts har lyckats att adekvat simulera en verklig incident."

"Systemet kommer inte att fungera," säger David Krieger på *Nuclear Age Peace Foundation*. "Förutsatt att USA inte kan övertyga de länder som utmålas som fiender att inkludera en radiofyrr i sina missiler så att det amerikanska missilförsvaret får litet hjälp att slå ut dem. Men så god är inte amerikansk diplomati!"

CLAES ANDREASSON,
Los Angeles

CHEERS FÖR FRED

I mitten av februari hade fullmäktige i fler än sjuttio amerikanska städer, tillsammans med Maines delstatssenat och Hawaiiis representanthus, liksom USAs näst största landsorganisation, *Los Angeles County Federation of Labor*, tagit ställning mot en amerikansk attack av Irak. Några dagar senare marscherade tiotusentals människor åter i protest mot Vita Husets krigsplaner.

"Obladi-oblada, life goes on bra ..." Skymningen bäddar in hörnan mellan Garfield Avenue och Main Street i förorten Alhambra. Strax utanför den nybyggda biografen står enmansorkestern Donald och försöker göra sig hörd i kakofonin av slagord och uppmuntrande biltut.

"Inget krig för olja!"
"Stoppa kriget mot Irak!"

Trots att det är en vanlig vardagskväll har drygt femtio människor samlats i gathörnan med hemmagjorda plakat. "Planerna på en attack av Irak är moraliskt förkastliga. Det är upprörande," säger Alvaro Maldonado från *Neighbors for Peace and Justice* som varje vecka ordnar protestaktioner i ett femtiotal förstäder till Los Angeles. "Opinionsmätningarna påstår att varannan amerikan stödjer en attack, men du hör själv alla bilister som tutar i sina signalhorn till stöd för vår sak. Det är min bestämda uppfattning att det amerikanska folket inte vill ha något krig."

"Bush and Cheney,
Say no more,
We're gonna stop,
This unjust war!"

Några biobesökare stannar förvånade till när de hör ramsan. Cheerleaders, som är något lika traditionellt amerikanskt som äppelpaj, brukar glattigt heja fram skollaget i fotboll. "*Radical Teen Cheers*" står det på de röda T-shirts som de tolv ungdomarna bär, när de skanderar sina antikrigsparoller, samtidigt som de gör alla sina klassiska volter, steg och pyramider.

"Att döda människor är ingen lösning, vi kan lösa det genom att prata," säger Antonia när vi samlats i en halvcirkel.

"Irak har aldrig hotat med att de skulle komma och bomba oss, det är bara vi som antar att de tänker göra det," säger Natalia. "Vi tror att vi är den dominerande makten i världen, det är därför vi vidtar åtgärder för att förstöra andra länder, för att vi tror att de vill göra samma sak mot oss. Vi kan minsann ha massförstörelsevapen, men inte de! För oss är det OK!"

Foto: Bob Morris

"Radikala Cheerleaders" har tagit till något så traditionellt amerikanskt som cheerleading för att protestera mot de amerikanska planerna på en attack mot Irak.

"Det här är ett krig för olja," tillägger Emma. "Vi vill ha kontroll över alla länder, vi bryr oss inte om vad det kostar, bara vi kan fortsätta vara nummer ett. De, i Washington, vill att alla amerikaner ska fortsätta köra stora, bensinslukande bilar, så att de har en anledning att starta ännu ett krig."

Foto: Bob Morris

Trots den stränga vinterkylan i Alaska, har ett hundratal människor samlats varje lördag i Fairbanks för att protestera mot USAs krigsplaner.

”... och det är vi, USAs minoriteter och fattiga som får betala,” fyller Luis i. ”Fyrtio procent av alla soldater i armén är spanskspråkiga. Vår gymnasieskola har redan haft besök av tre rekryteringsofficerare från armén.”

”Är du rädd att du själv ska bli inkallad”, undrar jag.

”Nej, jag är inte rädd,” svarar Luis. ”Jag skulle vägra.”

”Jag har en kusin som är arton år,” berättar Antonia. ”När han fick ett brev från det militära om att han kunde bli inkallad började han gråta. Han är verkligen inte den typen som gråter, men han började grina som en tvååring.”

”Om USA tillräckligt gärna vill ha krig, kommer de att se till att det blir krig, oavsett om resten av världen stödjer dem eller inte,” säger Natalie. ”Jag tror inte att de bryr sig, de bara gör som de vill ändå!”

Ris för Bush

På många håll i USA samlas människor för att på liknande sätt protestera. Från Fairbanks i Alaska berättar Michael Welsh att man varje lördag sedan i oktober samlat ett hundratal människor till fredsvakor, liksom ett par välbesökta seminarier om Irak på universitetet. ”Många, många människor i Amerika, och i Alaska, kanske en majoritet, är mycket oroliga inför

krigshotet och ifrågasätter Bushs Irakpolitik,” berättar Michael Welsh.

”I sina hjärtan, vill amerikaner inte ha krig, särskilt inte ensamma, även om deras president säger att det är vad vi ska göra. Jag tycker att det är mycket hoppgivande att märka att motståndet mot kriget växer, trots medias nästan totala tystnad om de enormt stora möten som hålls i hundratals städer runt om i Amerika och i Europa.”

• I *All Saints Episcopal Church* i Pasadena har söndagens tredje fullsatta högmässa just avslutats. Församlingsborna samlas på gräsmattan utanför kyrkan, där ett tiotal bokbord är uppsatta i solskenet. Vid ett av dem kan man köpa en liten påse ris för att skicka till presidenten i protest mot krigsplanerna. På en anslagstavla intill kan man läsa ett brev från distriktets demokratiska kongressledamot till kyrkoherden Ed Bacon:

”Kära Ed,

Jag vill att du ska veta att jag har förenat mig med flera av mina kolleger, både sådana som stödde och sådana som motsatte sig Irakresolutionen, för att försöka övertala presidenten att ge vapeninspektionerna mer tid, och att inte agera unilateralt.

Bästa hälsningar
Adam Schiff”

• I kuststaden Santa Monica har kvällens fullmäktigemöte dragit ut extra länge. Fullmäktigesalen är fylld till sista plats, och längs väggarna står åhörarna tätt packade. En stund efter midnatt klubbar de sju fullmäktigeledamöterna igenom ett uttalande i protest mot de planerade militära aktionerna mot Irak. ”Den federala regeringen uppskattar att ett krig skulle kosta mellan 60 och 200 miljarder dollar, vilket skulle resultera i minskade federala anslag för utbildning, sjukvård, vägarbeten, jobb, boende och miljöförbättringar, i en tid då behovet av sådana åtgärder är extra stort för invånarna i Santa Monica,” inleds uttalandet.

Utanför biografen i Alhambra har mörkret lagt sig. Efter ännu en protestaktion börjar människor rulla ihop banderoller och bunta ihop plakat till nästa gång. ”Vi ses på lördag,” hojtar Alvaro och börjar nynna på en av de paroller som gruppen radikala cheerleaders just skanderat:

”*ST-OP, let me hear you say stop – stop!*

That’s right, don’t fight, let me hear unite – unite!

N-OW, let me hear you say now – now!

Together, that’s how, just Stop War Now!”

CLAES ANDREASSON,
Los Angeles

Foto: Stacey Filtz

”Inget krig för olja” är ett återkommande tema vid demonstrationer runt om i USA. Suzanne Rich Osborne delar den uppfattningen vid en demonstration i Fairbanks, Alaska.

Kärnvapenfrågor i vår tid

Ett seminarium om aktuella kärnvapenfrågor hölls i Stockholm den 8 februari. USA:s krigshot mot Irak kom att präglade seminariet. Arrangör var *Nätverket för kärnvapenedrustning*, en sammanslutning av organisationer som arbetar mot kärnvapen och krig.

Foto: K Lundius

Lars van Dassen

Vad kan vi göra åt kvarvarande kärnvapen i f.d. Sovjetunionen?

Lars van Dassen är anställd av SKI (Statens Kärnkraftsinspektion) och ansvarar för den verksamhet som är Sveriges bistånd till forna Sovjetunionen inom den nukleära sidan.

Vid Sovjetunionens upplösning delades supermakten i 15 stater, av vilka en del inte hade varit suveräna stater tidigare. Sovjetunionen hade haft en stark central kontroll och plötsligt försvann både kontrollen och kunskapen. Det hände att alla ryssar lämnade en anläggning på första självständighetsdagen och tog med sig alla planer och ritningar.

Inom forna Sovjetunionen finns det enorma depåer av strålkällor; man räknar med att en halv miljon strål-

källor saknas. I Ural finns det gigantiska avfallsanläggningar. Radioaktivt material är på drift; ofta tror man att det går att sälja. I början smugglade man det till Västeuropa men där fanns ingen avsättning för det och idag tar det förmodligen vägen via Asien.

Lars van Dassen berättade om en container med en last från en kärnteknisk anläggning, som passerade fritt hela vägen till Estland där en detektor plötsligt avslöjade radioaktivitet. Innehållet skulle avgått till Sverige som skrot.

När det gäller kärnvapnen är det största problemet taktiska kärnvapen, där beslutsfattandet är decentraliserat, kontrollen är svag och internationella avtal saknas. För stater som vill skaffa

sig kärnvapen kan det vara lättare att få tag i klyvbart material eller färdiga bomber än att själv producera dem.

Det senaste avtalet mellan USA och Ryssland innebär egentligen inte nedrustning. Tidigare avtal hade oerhört detaljerade verifikationsprotokoll och man hade en ömsesidig kontroll. I det senaste avtalet saknas detta helt. Vapnen skall inte förstöras utan på sin höjd skruvas isär och läggas i en strategisk reserv.

SKI var först på plan i forna Sovjetunionen och har sedan 1991 arbetat där med stöd för förbättrad säkerhet inom kärnteknologi. I Murmansk arbetar man med den ryska atomdrivna isbrytarflottan som patrullerar norr om Sibirien. När båtarna går i hamn ligger

de ofta helt övergivna. SKI har etablerat säkerhetssystem så att enbart folk med behörighet har tillträde till båtarna

Ett skeppsvarv norr om Murmansk hanterar skrotning av ubåtar, ibland med fastrostade stridsspetsar. Det fanns tidigare ingen som helst säkerhet runt området. Smugglingskontroll och bestrålningskontroll är nu etablerade och man har investerat 100 000

svenska kronor i att omstrukturera varvet från militär till civil struktur.

USA som arbetat i forna Sovjetunionen sedan 1994 intresserar sig enbart för anläggningar med höganrikat uran och plutonium, men det finns massor av andra anläggningar med radioaktivt material. Amerikanarnas intresse var ursprungligen en strategisk kontroll av motpartens strategiska anläggningar, dvs anläggningar som kunde

hota USA. SKI däremot sysslar huvudsakligen med den civila sektorn; när det kommer in militärt material vill man sträva efter att få in det i kontrollerade civila strukturer.

Många länder hjälper till att etablera kontroll av ryskt nukleärt material men problemet är stort och någon hundra procentig kontroll lär man aldrig kunna uppnå.

KLAS LUNDIUS

Kärnvapenteknik – från Manhattanprojektet till dagens oroshärdar

Foto: K. Lundius

Johan Swahn

Johan Swahn, civilingenjör från Göteborg, som i många år forskat kring teknik och global säkerhet på Chalmers tekniska högskola, föreläste om kärnvapenteknik.

Johan Swahn bedömde det som mycket osannolikt att Irak idag förfogar över kärnvapen – för övrigt handlar denna konflikt inte om kärnvapen, det handlar om vem som i framtiden ska ha kontroll över oljan i Mellanöstern. USA är extremt bilberoende och har ett starkt behov av säker tillgång till billig bensin.

När det gäller att tillverka kärnvapen, är det största hindret att få tillgång till

klyvbart material, plutonium eller anrikat uran, i tillräckligt stor mängd. Vapenplutonium kan fås från militära atomreaktorer eller från vissa typer av civila reaktorer [för stater som vill skaffa sig kärnvapen kan det vara lättare att få tag i klyvbart material eller färdiga bomber än att själv producera dem. Se sidan 10. Red anm]. Att anrika uran till vapenkvalitet är en industriellt krävande process. Manhattanprojektet i USA under andra världskriget var en gigantisk industriell satsning som syftade till att framställa höganrikat uran för tillverkning av den första atombomben. En vanlig teknik idag innebär att man använder

centrifugering; denna teknik kräver tillgång till aluminium som material i centrifugerna. När man väl har uran av vapenkvalitet är det tekniskt relativt enkelt att tillverka en atombomb. Plutoniumbomber är mera komplicerade att konstruera men kan å andra sidan göras mera kompakta.

USA är idag den enda stat som i större skala arbetar med utveckling av nya kärnvapen och kan komma att anse sig behöva göra nya kärnvapentest. Det kan då inte uteslutas att USA kommer att bryta mot provstoppsavtalet.

JAN LARSSON

Foto: K Lundius

George Farebrother

George Farebrother från World Court Project beskrev hur man kan använda juridik i arbetet mot krig och kärnvapen i ett kärnvapenland, som är medlem i både NATO och EU. Han arbetar från sitt kontor i hemmet i närheten av Brighton tillsammans med sin fru. De samarbetar med en advokat som ger juri-

"The public conscience in action"

diska råd. I England har man med hjälp av mycket kompetenta jurister genomfört en legal prövning av ett eventuellt anfall mot Irak utan mandat från FN:s säkerhetsråd. Ett sådant anfall vore ett brott mot internationell lag. En liknande simulerad rättegång spelades upp av BBC för de engelska TV-tittarna. Alla kunde där själva värdera argumenten för och emot. Utslaget i den "rättegången" blev också att ett anfall utan stöd från FN vore ett brott mot internationell lag.

Man har i ett brev till den brittiske premiärministern och försvarsministern meddelat att om ett krig mot Irak bryter ut, kommer NGOs att noga följa

hur kriget förs. Om engelska trupper bryter mot "International Humanitarian Law" (IHA) så ämnar man rapportera till International Criminal Court; medlemmar i Storbritanniens regering kommer då att kunna göras ansvariga för brott mot IHA.

Efter ett möte med franska NGOs planerar man att arrangera ett rundabordsmöte i Bryssel tillsammans med medlemmar i Europaparlamentet för att klara ut på vilket sätt man skulle kunna påverka i nästa NPT översynskonferens. Denna kommer troligen att äga rum i juni -03 och svenskt deltagande vore önskvärt.

KLAS LUNDIUS

UD:s arbete med kärnvapennedrustning

"Att arbeta med kärnvapennedrustning är att arbeta i motvind. Det är svårt att få gehör för dessa tankar. Fast vi försöker, genom EU och genom NAC (New Agenda Coalition). Den enda supermakten väljer att gå sin egen väg. CD (Conference on Disarmament, nedrustningskonferensen i Genève) är blockerat eftersom Kina och USA inte kunnat komma överens om ett arbetsprogram. Men det finns ljuspunkter. Den nya samarbetsdialogen mellan USA och Ryssland är en positiv utveckling." Så sade *Anna Hammarlund*, som arbetar på Enheten

för global säkerhet, GS-enheten, vid Utrikesdepartementet. Hon fortsatte med att tala om Nordkoreas agerande, som är ytterst allvarligt och hotar nedrustningsprocessen. Nordkorea har ju annonserat sitt utträde ur NPT (Non Proliferation Treaty), kört ut IAEA och aviserat återupptagandet av ett nukleärt program. Sverige liksom många andra länder försöker nu förmå Nordkorea att gå tillbaka till NPT. Annars riskerar hela Icke-spridningssavtalet att undermineras. Även Indien och Pakistan har utmanat NPT genom sitt agerande. Nästa NPT Prep Com i Genève i april-maj blir därför

Foto: K Lundius

Anna Hammarlund

mycket viktigt. Sverige arbetar genom NAC-länderna för att behålla handlingsplanen med de 13 stegen, som antogs vid förra NPT-mötet år 2000. Av alla punkterna i de 13 stegen har Sverige valt att fokusera på frågan om de taktiska kärnvapnen, som ju inte

varit föremål för behandling och avtal så som de strategiska kärnvapnen. Men de finns i vårt eget närområde, utplacerade i olika europeiska NATO-länder. Det är en stor utmaning för NAC-länderna att fortsätta samtalen med NATO-länderna om dessa vapen. NAC strävar efter att vara en kon-

struktiv dialogpartner, genom att samtala och trycka på men inte komma med orealistiska krav.

GS-enheten arbetar även med flera andra frågor som gäller global säkerhet, bl.a. frågan om lätta vapen, som dagligen skördar många dödsoffer

världen runt, ballistiska missiler och militariseringen av rymden.

För att verka för en ökad debatt och opinionsbildning i Sverige kommer UD att i april öppna en ny portal om nedrustningsfrågor på sin hemsida, <www.ud.se>.

MEIT KRAKAU

Jurister mot Kärnvapen: Haagdomstolens yttrande ett starkt stöd i kampen mot kärnvapen

Stig Gustafsson, ordförande i Jurister mot Kärnvapen, JMK, presenterade den svenska föreningen, bildad 1983, och den internationella, IALANA (International Association of Lawyers Against Nuclear Arms), bildad 1986. Föreningen syftar till att stärka opinionen mot kärnvapen för att på sikt uppnå en kärnvapenfri värld. Man vill också bygga ut folkrätten som ett system att lösa konflikter på fredlig väg.

IALANA lyckades tillsammans med bl.a. IPPNW att få frågan om kärnvapens folkrättsliga laglighet prövad av Haagdomstolen 1996. I yttrandet från Haagdomstolen konstaterades att användning eller hot om användning av kärnvapen generellt skulle strida mot folkrätten. Det enda tänkbara undantaget skulle kunna vara i extrema fall av självförsvar, där en stats överlevnad står på spel. Med denna tolkning följer att praktiskt taget varje form av första användning av kärnvapen är olaglig. En annan följd av domstolens yttrande är att militär och teknisk personal som deltar i planeringen för användning av kärnvapen blivit mer juridiskt sårbar.

Haagdomstolens yttrande var ett framsteg i arbetet för en kärnvapenfri värld men fortfarande är det en lång väg att gå. Utvecklingen i världen inger oro. USAs senat har sagt nej till provstoppsavtalet, USA planerar ett nytt missilförsvar. Läget i Indien och Pakistan är instabilt, Nordkorea har börjat hota med kärnvapen.

Vissa svenska riksdagspartier och opinionsbildare pläderar för att Sverige nu ska söka medlemskap i NATO. Det finns därför anledning att undersöka innebörden av ett medlemskap från ett kärnvapenperspektiv – en fråga som genomgående glöms bort i NATO-debatten så som den förs i vårt land. NATOs kärnvapendoktrin ger rätt till "first use", även mot länder som inte har kärnvapen. Enligt JMK strider en sådan kärnvapendoktrin mot folkrätten sådan den uttolkats av Haagdomstolen 1996. Även Rysslands nya kärnvapendoktrin antas strida mot folkrätten. För svensk del skulle ett medlemskap i NATO medföra att vi kom under NATOs kärnvapenparaply och ansluter oss till en

Stig Gustafsson

försvarsdoktrin som strider mot folkrätten.

För att öka stabiliteten i Europa är en tanke att söka åstadkomma en kärnvapenfri zon i Europa. Stig Gustafsson menar att det är ett svenskt säkerhetsintresse att zonfrågorna på nytt tas upp på dagordningen. En motion om kärnvapenfri zon har väckts i årets riksdag (2002/03:U 278). Österrike har 1999 antagit en lag om strikt kärnvapenförbud i landet och skulle kunna utgöra ett embryo till en kärnvapenfri zon i Europa. En liknande lag skulle kunna införas även i Sverige.

Stig Gustafsson avslutade med att säga att nedrustningsfrågorna är alltför viktiga för att överlämnas till de militärindustriella komplexen i kärnvapenstaterna och att det är de globala opinionsgruppernas uppgift att påverka beslutsfattarna. Haagdomstolens yttrande är ett starkt stöd i denna kamp.

LEONORE WIDE

Foto: K. Lundius

USA hotar att flytta militär och utrustning närmare ryska gränsen

Pentagon arbetar för närvarande med planer på att förflytta 42 000 soldater, 785 stridsvagnar och 60 F-16 plan från Tyskland till Polen, Baltikum och Tjeckien, d.v.s. betydligt närmare den ryska gränsen. Detta uppger den ryska nyhetsbyrån Ria-Novosti i ett telegram 16 februari.

Detta skulle å ena sidan vara en demonstration mot Ryssland som inte riktigt går i USA:s ledband och samtidigt en ”bestraffning” av Tyskland, som inte tänker delta i kriget mot Irak. Tyskland skulle förlora intäkter på miljardtals dollar.

Enligt en anonym källa i Pentagon kan alla arméenheter och all logistik komma att flyttas, och därtill alla kontrakt rörande försvarsfrågor komma att sägas upp.

LARS G. LINDSKOG
lars.g.lindskog@slmk.org

SLMK besökte UD

Den 13 januari 2003 gjorde en grupp från Stockholms SLMK-förening ett besök på enheten för Global Säkerhet, GS, den enhet som ansvarar för nedrustnings- och kärnvapenfrågor på utrikesdepartementet. Vi hade bett att få komma bl a för att få träffa den nyutnämnda chefen för GS, departementsrådet Catharina Kipp. I mötet deltog också Anna Hammarlund, departementssekreterare med huvudansvar för kärnvapenfrågor, Elisabeth Hellström, som bl a sköter kontakterna med IAEA, samt en praktikant. Vi, Meit Krakau, Monika Palmgren och undertecknad, fick möjlighet att redogöra för SLMKs och IPPNWs verksamhet och olika projekt. Representerarna för GS-gruppen berättade om vad som var mest aktuellt för gruppen att arbeta med för närvarande. Man nämnde bl a aktiviteter inför det för-

beredande mötet om icke-spridningssavtalet NPT i Genève i vår, arbetet med konkreta nedrustningsförslag inom NAC (New Agenda Coalition) och arbetet på att lyfta fram även taktiska kärnvapen i nedrustningsförhandlingarna.

Vi framförde vårt intresse av att hålla kontakten med GS framöver och det ställde man sig positiv till. Anna Hammarlund kommer att som tidigare planerat hålla ett anförande vid det kunskapsseminarium som Nätverket för kärnvapenedrustning, där SLMK ingår, ordnar i Stockholm den 8 februari. [Sedan artikeln skrevs har seminariet ägt rum och Anna Hammarlund medverkade som planerat. Red kommentar.]

LEONORE WIDE
SLMK Stockholm
leonore.wide@slmk.org

Vill du skaffa dig en djupare kunskap om kärnvapenproblematiken för att kunna gå ut och informera om den?

SLMK och våra systerorganisationer i Norge, Danmark och Finland planerar ett informationsmöte, troligen på Åland, i början av september. Tanken är att vi skall erbjuda en fördjupning i kärnvapenkunskap, gå igenom undervisningsmaterial och lära oss teknik för att kunna gå ut och informera i gymnasieskolor, på läkarlinjen, i föreningar m m.

Är du intresserad så hör gärna av dig till Klas Lundius, klas.lundius@slmk.org postadress och tel., se sid 3.

INTERNATIONELL UTBLICK

Red Inge Axelsson
Frösön (inge_axelsson@yahoo.se)

Denna "Internationella Utblick" ägnas helt åt krisen mellan Irak, USA och FN.

The Lancet: "Preparing for weapons of mass destruction"

I ledaren i *The Lancet* den 11 januari 2003 konstaterar man att ett krig i Irak skulle innebära ett fruktansvärt "collateral damage", dvs. ett mycket svårt lidande för civilbefolkningen. I ledaren tar man inte ställning för eller emot ett angrepp på Irak. Det gör emellertid 500 lärare och studenter vid *London School of Hygiene and Tropical Medicine* i ett "Open letter to the Right Honourable Tony Blair, Prime Minister of the UK". De tar upp utredningar från WHO, FN och Medact (IPPNWs brittiska partner) och med dessa som grund motsätter de sig ett militärt angrepp på Irak.

The Lancet 11 januari (2003;361:95)
och 25 januari (2003;361:345)
BMJ 25 januari (2003;326:184, 220)

Storbritannien kan tänka sig använda kärnvapen i Irak
"Saddam can be absolutely confident that in the right conditions we would be willing to use nuclear weapons"

Geoff Hoon,
brittisk försvarsminister, i BBC
<<http://news.bbc.co.uk>>

Det förra Gulf-kriget dödade hundratusentals barn
Gulf-kriget 1990-91 resulterade i 142 500-206 000 döda enligt uppskattningar från olika forskare. Krigsskadorna, omvärldens sanktioner och Iraks totalitära regim har alla bidragit

till att "under 5 mortality" (antal döda < 5 års ålder/1 000 levande födda) steg från 50 år 1990 till 131 åren 1994-99 (beräkningar från Unicef). Jämfört med om den gynnsamma utvecklingen av barnhälsan i Irak under 1980-talet hade fått fortsätta under 1990-talet så har 500 000 barn dött i onödan.

Medact. Collateral damage: the health and environmental costs of war on Iraq.
<www.medact.org>

IPPNW mot krig i Irak

På IPPNWs hemsida kan man underteckna en petition mot det planerade kriget i Irak. I petitionen stöder man icke-militära åtgärder och påminner om kärnvapenmakternas löfte om nedrustning som finns inskrivet i icke-spridningsavtalet. I skrivande stund (2/2) har 812 personer undertecknat uppropet – ganska många norrmän och danskar, men mycket få svenskar. Budskapet i uppropet sammanfattas i fyra punkter:

- Do no harm by rejecting war as a legitimate means to disarm Iraq
- Prevent further suffering by facilitating public health in Iraq
- Prohibit pre-emptive military action
- Provide sufficient resources to support effective weapons inspections

BMJ 2003;326:184
<www.ippnw.org>

Ska medicinska tidskrifter debattera krig?

Ja, svarar Richard Horton, redaktör för *The Lancet*, på rubrikens fråga, när han intervjuas i konkurrenten *BMJ*. Man kan inte behandla krig annor-

lunda än andra hälsorisker. WHO, t.ex., publicerar varje år antal döda i konflikter. Vi måste diskutera krigens svåra skador på folkhälsan.

BMJ 2003;326:230 (25 januari)

Iraks biologiska vapen

Vid tiden för Gulf-kriget 1991 hade Irak 200 bomber och 25 ballistiska missiler med anthrax, botulinumtoxin eller aflatoxin. De var emellertid relativt ofarliga eftersom de inte spred stridsmedlet effektivt och eftersom FN-koalitionen behärskade lufrummet.

JAMA 1997;278:418-424

Risken för en attack med irakiska massförstörelsevapen

Richard Smith, mångårig chefredaktör för *BMJ*, är en färgstark person som jag i somras såg äntra podiet vid en vetenskaplig kongress, klädd i shorts och en gräslig, illgul, storblommig utanpåskjorta, och tala så att alla i auditoriet vaknade till och lyssnade. I *BMJ* 25 januari skriver han att ett krig med Irak kan döda en halv miljon människor, många av dem barn, och följas av epidemier, svält och miljöförstöring. För läkare är alla dessa dödsfall oacceptabla. Var är bevisen eller indicierna för att Irak har massförstörelsevapen? Om Irak har sådana vapen, kommer risken för att de används minska eller öka om väst attackerar Irak? Handlar kriget mer om olja än ledarna vågar erkänna?

Richard Smith, *War and learning*,
BMJ 2003;326
<www.bmj.com>

Humanfondens utdelning 2002

Trots den trista utvecklingen på aktiemarknaden kan SLMK glädja sig åt en utdelning från Humanfonden och Hjälpfonden på totalt 338 649 kronor.

Tack alla ni som stödjer SLMK genom fonderna!

Välkomna till SLMK:s vårmöte i Stockholm

Lördagen den 26 april

Alla medlemmar är välkomna att delta i SLMK:s vårmöte som äger rum lördagen den 26 april på Läkarförbundet, Villagatan 5.

Vi börjar kl 10.00 med ett öppet styrelsemöte. En intressant talare ska vi förstås ha någon gång under dagen, men det är ännu inte klart vem det blir, när detta går till trycket.

Lämna himlen i fred (Keep Space for Peace) heter en videofilm, som beskriver militariseringen av rymden från andra världskriget till 2001. Den tänkte vi också hinna med att se.

Titta på SLMK:s hemsida <www.slmk.org> eller tag kontakt med någon av oss om programmet, när vi närmar oss den 26 april!

Leonore Wide

leonore.wide@slmk.org

Meit Krakau

meit@slmk.org

Erik Reinius avliden

Vad hade vi gjort utan medlemmar som Erik Reinius, barnpsykiater, engagerad medlem i SLMK från 1981 då föreningen bildades, nyfiken tänkare och hängiven lyssnare?

”Diskussionen måste hållas levande, det är farligt att sluta ifrågasätta. Det finns alltid flera sätt att se på saker och inlevelseförmåga och empati underlättar lösningar och förebygger farliga missförstånd. I samtalet återkommer vi ofta till att ’lagom är bäst’, att en alltför kategorisk ståndpunkt ofta gör det svårare att uppnå sitt mål.”

[Ur intervju med Erik Reinius i LMK nr 80, 2000.]

Erik Reinius blev 94 år.

SLMKs STYRELSE

2002 - 2003

Ordförande: **Gunnar Westberg**, Solbänksgränd 9,
413 19 Göteborg, tel + fax 031-82 63 92 (b),
tel 031-342 25 16 (a),
e-post: gunnar.westberg@slmk.org

Vice ordf: **Frida Sundberg**, Södra Strandvägen 1A,
832 43 Frösön, tel 063-12 74 20,
e-post: frida.sundberg@slmk.org

Skr: **Meit Krakau**, Danarövägen 19,
182 56 Danderyd, tel 08-753 13 50,
fax 08-755 78 55,
e-post: meit.krakau@slmk.org

Medl-ansvarig: **Kent Nordqvist**, Åsbyvägen 7,
tel 019-23 44 64,
e-post: kent.nordqvist@slmk.org

Övriga

Ordinarie

Gösta Alfven, Svartensgatan 20, 116 20 Stockholm,
tel 08-643 47 02 + fax efter telefonanmälan
e-post: gosta.alfven@slmk.org

Jan Larsson (Infobladsansvarig),
Linnégatan 2G, 753 32 Uppsala, tel 018-14 62 12,
e-post: jan.larsson@slmk.org

Hans Levander, Vårdkasvägen 11, 756 55 Uppsala,
tel 018-32 43 47, fax 018-32 00 84,
e-post: hans.levander@slmk.org

Bengt Lindell (IT/kommunikationsansvarig),
Bättre Tidens Gränd 18, 393 59 Kalmar,
tel + fax 0480-201 84, mobiltelefon 070-647 23 47
e-post: bentg.lindell@slmk.org

Monika Palmgren, Slottsvägen 6, 169 69 Solna,
tel arb 08-578 354 28, e-post: monika.palmgren@slmk.org

Anneli Schmauch, Språkgränd 1, 907 33 Umeå,
tel 090-19 91 48, fax 090-785 17 17 (a),
e-post: anneli.schmauch@slmk.org

Anna Sjögren, Margaretavägen 3L:223, 222 40 Lund,
tel 046-39 31 58, e-post: anna.sjogren@slmk.org

Karin Stenstedt, Alviksvägen 17, 161 36 Bromma,
tel 08-25 56 38, e-post: karin.stenstedt@slmk.org

Mats Sundberg, Krongatan 2A, läg 21-22, 752 38 Uppsala,
tel 018-55 14 18, mobiltelefon 0709-515 272,
e-post: mats.sundberg@slmk.org

Martin Tondel, Lekparksvägen 2, 582 75 Linköping,
tel 013-39 64 74, e-post: martin.tondel@slmk.org

Dag Ursing, Sandgatan 10, 223 50 Lund, tel 046-38 96 83,
e-post: dag.ursing@slmk.org

Leonore Wide, Ljuskärsvägen 35, 133 31 Saltsjöbaden,
tel 08-717 65 17, e-post: leonore.wide@slmk.org

Richard Fristedt, Råbyvägen 15D Lg 21, 224 57 Lund,
tel 046-39 60 36, e-post: richard.fristedt@slmk.org
(stud repr)

Suppleanter

Björn Hallström, Griffelvägen 16, 245 64 Hjärup
e-post: bjorn.hallstrom@slmk.org

Anna Hellman, Frodegatan 5 A, 1 tr, 753 27 Uppsala,
tel 018-14 25 35, e-post: anna.hellman@slmk.org

Kent Nordqvist, Åsbyvägen 7, 703 75 Örebro,
tel 019-23 44 64, e-post: kent.nordqvist@slmk.org

Annika Rydberg, Fredrikshögsgatan 1, 903 36 Umeå,
Tel 090-77 64 99, e-post: annika.rydberg@slmk.org

Urban Waldenström, Rostvändaregatan 4,
791 72 Falun, tel 023-294 41, mobiltelefon 070-331 91 05

Christina Vigre Lundius, Håkantorsmölla,
284 91 Perstorp, tel 0435-347 31, fax 0435-353 27,
e-post: christina.vigre.lundius@slmk.org

John Henriksson, Hertig Karlsg. 11A, 582 21 Linköping,
tel 013-12 92 60, mobiltelefon: 0733-42 31 10 (stud repr)
e-post: john.henriksson@slmk.org

Revision

Auktoriserad Revisor

Jan Anders Nilsson, Öhrlings PricewaterhouseCoopers,
Box 1215, 251 12 Helsingborg, tel 042-37 72 00,
e-post: jan-anders.nilsson@se.pwcglobal.com

Auktoriserad Revisor, suppleant

Jonas Grahn, Öhrlings PricewaterhouseCoopers,
Torsgatan 21, 113 97 Stockholm, tel 08-555 330 00,
e-post: jonas.grahn@se.pwcglobal.com

Föreningsrevisor

Bengt Larsson, Storgatan 70, 824 00 Hudiksvall,
tel 0650-164 12, e-post: bentg.larsson@slmk.org

Föreningsrevisor Suppleanter

Ylva Stjernholm, Tomtebogatan 10 2tr, 113 39 Stockholm,
tel 08-31 63 81

Kristina Olofsson, Varvsgatan 36, 824 00 Hudiksvall,
tel 0650-102 56, e-post: kristina.olofsson@slmk.org

Kassör/Kanslichef:

Klas Lundius, Håkantorsmölla, 284 91 Perstorp,
tel 0435-351 58, fax 0435-353 27, mobiltelefon 070-520 83 58
e-post: klas.lundius.@slmk.org

Pressansvarig:

Lars G Lindskog, Magasinsgatan 8, 712 60 Grythyttan,
tel 0591-144 90, fax 0591-144 96
e-post: lars.g.lindskog@slmk.org

Valberedning:

Sammanställande:

Vendela Englund-Burnett, Mimergatan 13,
654 60 Karlstad, tel + fax 054-21 29 42,
e-post: vendela@slmk.org

Eva Olivecrona, Tegnérsgatan 7, 111 40 Stockholm,
tel 08-411 12 49, e-post: eva.olivecrona@slmk.org

Sara Smedegård, Djäknegatan 23, 754 23 Uppsala,
tel 018-51 34 54, e-post: sara.smedegard@slmk.org
(stud. repr.)

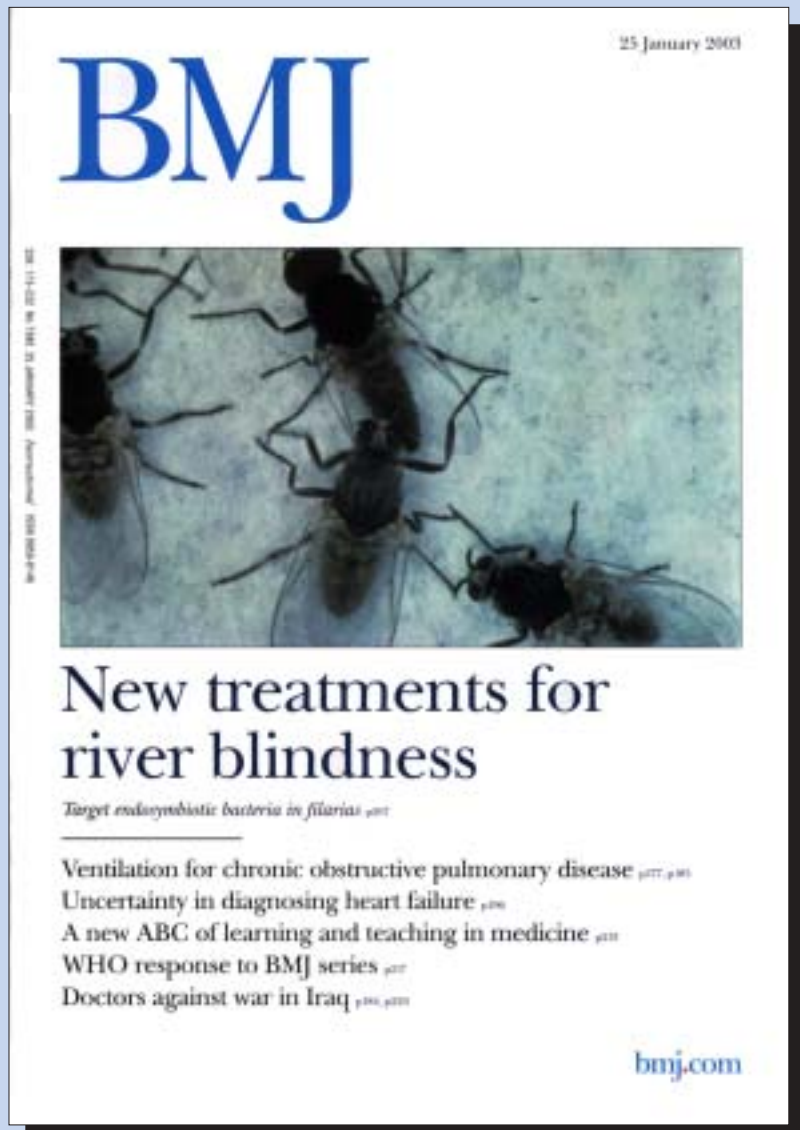
Avsändare:
SLMK, c/o Lundius
Håkantorpmölla
284 91 PERSTORP
Sweden

**Begränsad
eftersändning**

Vid definitiv eftersändning
återsänds försändelsen med
nya adressen på baksidan

“War may
teach terrible
lessons,
but learning
is almost
wholly good,
whereas war
is almost
wholly bad”

ur ledare i BMJ

“War and learning

...

Leaders contemplating war must consider many balance sheets – political, military, economic, and environmental. Doctors tend to think first about mortality and morbidity. War with Iraq might cause half a million deaths, mostly among civilians – many of them children. Subsequent epidemics, famine, and environmental destruction will kill and blight lives. Relatively few of the deaths will be among American or British soldiers, but a grotesque calculus tells US and British leaders that a few highly publicised deaths of American soldiers equal thousands of largely hidden deaths of Iraqi children. For doctors all these deaths are unacceptable.”

Citat ur ”Editor’s choice” av Richard Smith i *British Medical Journal*

Vol 326, 2003 No 7382

Läs en sammanfattning under *Internationell utblick* på sidan 17.